

Dadaismus, surrealismus

Nikola Potočková & Karolína Neufussová

Intelektuálové odjakživa rádi provokovali, milovali ironii, fikci, sarkasmus, dvojsmysl i humor, který považovali za zbraně myšlení proti měšťáctví, konformismu a duševní apatii. Revoltovali proti uznávanému intelektuálnímu pořádku i proti běžné morálce. Výstřední a podivné chování umělci užívali proto, aby dali najevo svou odlišnost, aby dráždili a vyvolávali skandály. Ve většině případu ale nešlo o milou komičnost ani o nevinné žertování, ale o mrazivý smích. Mezi předchůdce dadaismu patřili Fantaisté, Zutisté, Hydropaté a Hirsuté.

Dadaismus/ Dada.

Provokace jako odpověď.

- Byl avantgardní umělecký směr, který vznik ve Švýcarsku.
- Mezi roky 1916–1923 byl velmi populární.
- Vznikl jako revolta skupiny umělců různých národností proti válečným hrůzám (část jeho představitelů se světové války osobně účastnila).
- Dada byl prostředek jak vyjádřit zmatek a strach z války, zároveň však toto hnutí nehledalo žádná východiska (východiskem byl nesmysl) a tak dadaismus sklouzl až k nihilismu.
- Pro jeho díla je charakteristická úmyslná nerozumnost a odmítnutí převažujících standardů umění, propagovali totální anarchii v životě i v kultuře, absolutní svobodu tvorby a umění zbavené sociální funkce.
- Podle dadaistů nebyl Dadaismus umělecký směr, ale jeho opak. Jelikož se umění zabývá estetikou, dadaismus ji ignoruje, dále se snažili, aby jejich díla neměla žádný význam – výklad jejich děl byl zcela závislý na divákovi. Tehdy běžné umění se snažilo působit na lidské city, dadaismus se snažil urážet.

Původ slova DADA

... je nejasný a existuje několik teorií o vzniku tohoto slova:

- Jedná se o slovo bez jakéhokoli významu, které si dadaisté prostě vymysleli.
- Slovo pochází od rumunských umělců (T. Tzary a Marcela Janca), kteří často používali slova „da, da“, znamenající „ano, ano“.
- Název Dada byl odvozen náhodně – jednou večer v kabaretu Voltaire umělci otevřeli náhodně malý Laroussův slovník a pak jeden z přítomných pustil z kapátka vodu. Kapka se rozpleskla na slově dada, které v dětské mluvě značí koně a znamená koníčka, zálibu či náruživost. Mužem držícím kapátko měl být Tristan Tzara, který však toto tvrzení nikdy nevyvrátil ani nepotvrdil.

Historie

- 5. února 1916 – počátek dadaismu , v Curychu v Kabaretu Voltaire se sešla řada umělců a intelektuálů a založili literární klub s jevištěm a výstavní síní. Tento klub se stal střediskem umělců vyslovujících se proti válečnému běsnění a dosavadním kulturním a uměleckým konvencím.
- 1917 byla otevřena galerie Dada a začal vycházet dadaistický časopis.
- 1920 se centrem dadaismu stala Paříž.
- 1924 začal dadaismus plynule přecházet do surrealismu, a tím se dadaismus stal jakýmsi zakladatelem moderního umění.

- Ve výtvarném umění Dadaisté prosazovali osvobození věcí z jejich obvyklých vztahů a následné položení věcí do nových, nečekaných a zcela nelogických vztahů.
- Jejich základními technikami byly tzv. objekt trouvé – tzn. nalezený objekt a ready made.
- Obě tyto techniky znamenají rozebrání nějakého předmětu na části a jeho případného složení (nebo použití takto vzniklých částí) do něčeho jiného, čímž vznikne nová dosud neznámá věc.
- Je zajímavé, že tyto techniky, které byly považovány za šokující a velice nekomerční, daly podněty např. reklamě, filmu ale i typografii a fotografii.

- Hans (Jean) Arp
- Hugo Ball
- Johannes Theodor Baargeld
- Arthur Cravan
- Jean Crotti
- Salvador Dalí
- Otto Dix
- Marcel Duchamp
- Viking Eggeling
- Max Ernst
- Jefim Golyscheff
- George Grosz
- Raoul Hausmann
- John Heartfield
- Emmy Hennings
- Hannah Höch
- Marcel Janco
- Vasilij Kandinskij
- Paul Klee
- Otto Morach
- Francis Picabia
- Man Ray
- Georges Ribemont-Dessaignes
- Hans Richter
- Christian Schad
- Kurt Schwitters
- Sophie Taeuber-Arp
- Joan Miró

Kurt Schwitters

Kurt Schwitters

- **Kurt Schwitters** (20. června 1887, Hannover - 8. ledna 1948, Ambleside) byl německý malíř, básník a reklamní grafik.
- Patřil mezi dadaisty, ale vždy mezi nimi měl nezařaditelné a nezávislé postavení, vzdálené všem ideovým sporům.
- Uvedl do života slo „MERZ“ – slovo bez konkrétního významu, které mu však sloužilo ke sjednocení veškeré jeho tvorby.
- Proslavil se ve výtvarném umění tím, že používal takzvanou metodu "poezie v klobouku", tedy tak, že sebral nejodlišnější prvky a složil je podle náhodnosti jejich tvaru, barev nebo hmoty.

- Využíval vše - kousky dřeva, železa, poštovní známky, kameny, zátky, odštířky plechu, obálky, lístky z tramvaje, slepičí pírka, cokoli z umělcova nejbližšího okolí.
- Jeho díla byla jenom z těchto zlomků, které skládal vedle sebe (ale ne tak, jak to dělají kubisté). Tato činnost byla nazývána "malba ze smetí".
- Jeho díla přestala být dadaistická ve chvíli, kdy svými zlomky se pokoušel soupeřit s kubistickými díly a snažil se těm svým dát estetickou hodnotu - vzepřel se tím hlavním cílům dadaismu, který byl revoltou a negací proti všemu.

12-75-f

MERZ 20 KURT SCHWITTERS

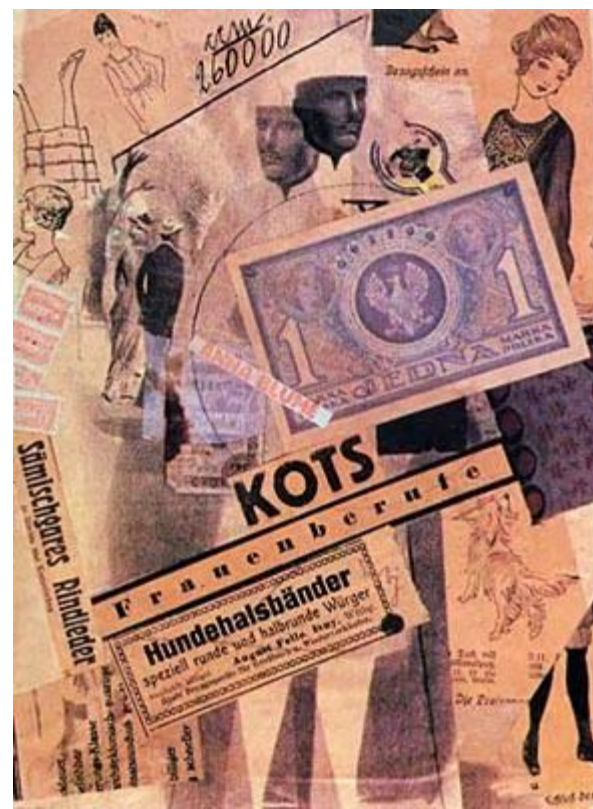

KURT SCHWITTERS (Foto Genja Jonas, Dresden)

ergebenst überreicht von
Kurt Schwitters, Hannover, Waldhausenstraße 5

KATALOG

PREIS 1,20,-

ERE
the tall
gible of

AN
AL!

Vol. 30. No. 8

Marcel Duchamp

Marcel Duchamp

- **Marcel Duchamp** byl francouzský malíř.
- Proslavil se ve spojených státech jako předchůdce konceptuálního umění s instalacemi tzv. ready made (hotových objektů) v New Yorku.
- Mezi ready made patří slavná a rozporuplná Fontána, což je převrácený a podepsaný pisoár.
- Tato intelektuální provokace měla překvapivě silný ohlas mezi umělci, a především mezi uměleckými kritiky, kteří se začali vážně zabývat estetikou antiumění.
- Jedna z jeho nejznámějších prací byla Mona Lisa s knírkem, který její úsměv učinil ještě záhadnějším.

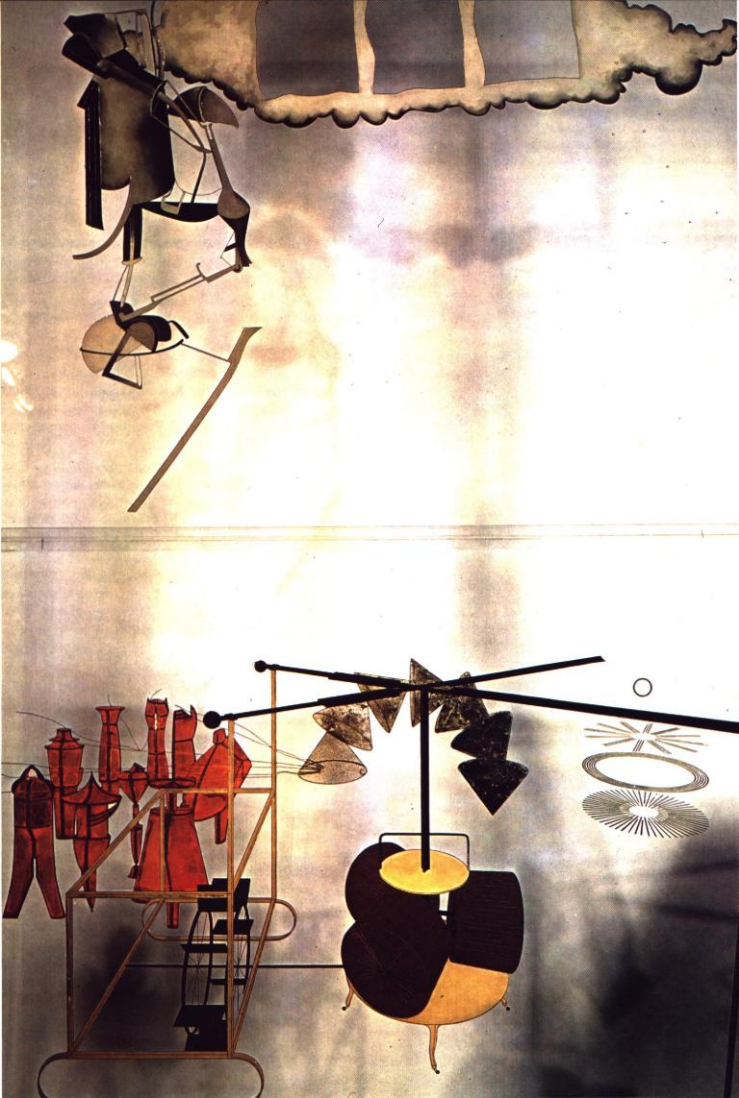
- Marcel Duchamp se tedy vyznačoval tím, že pěstoval typ provokace, která v sobě nesla nesmlouvavou kritiku vládnoucího umění. Platí to zejména o jeho slavných ready made.
- Fontána – prostá, sériově vyráběná pisoárová mušle, kterou umělec nabídl jako skulpturu Galerii v NY. Porota ale exponát odmítla.
- Jeho záměrem nebylo nic jiného než demystifikovat a zesměšnit fetišizaci předmětu a uměleckou tvorbu. Provedl to tím, že vytrhl jiný předmět z jeho obvyklých souvislostí a považoval jej za umělecké dílo.

Ironie a paradox

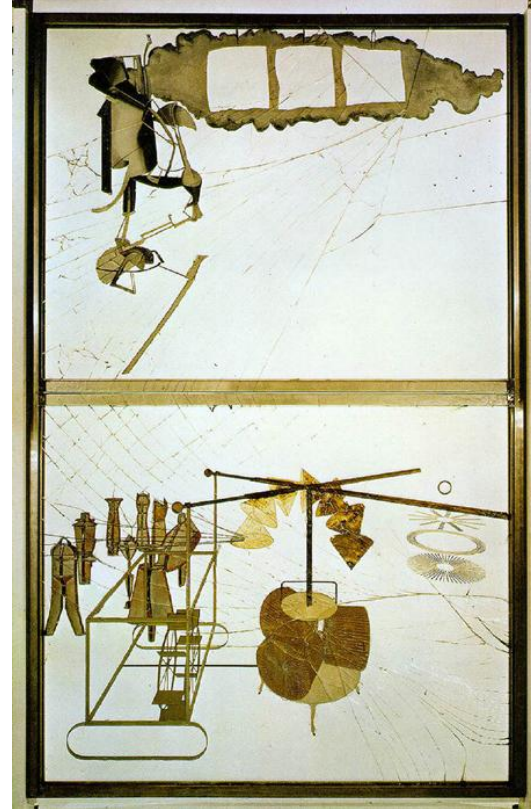
- Dnes už pisoárová mušle neútočí proti fetišizaci umění, proti umělcům, kritice a veřejnosti a je velkými muzei přijímána jako předmět estetického vnímání.

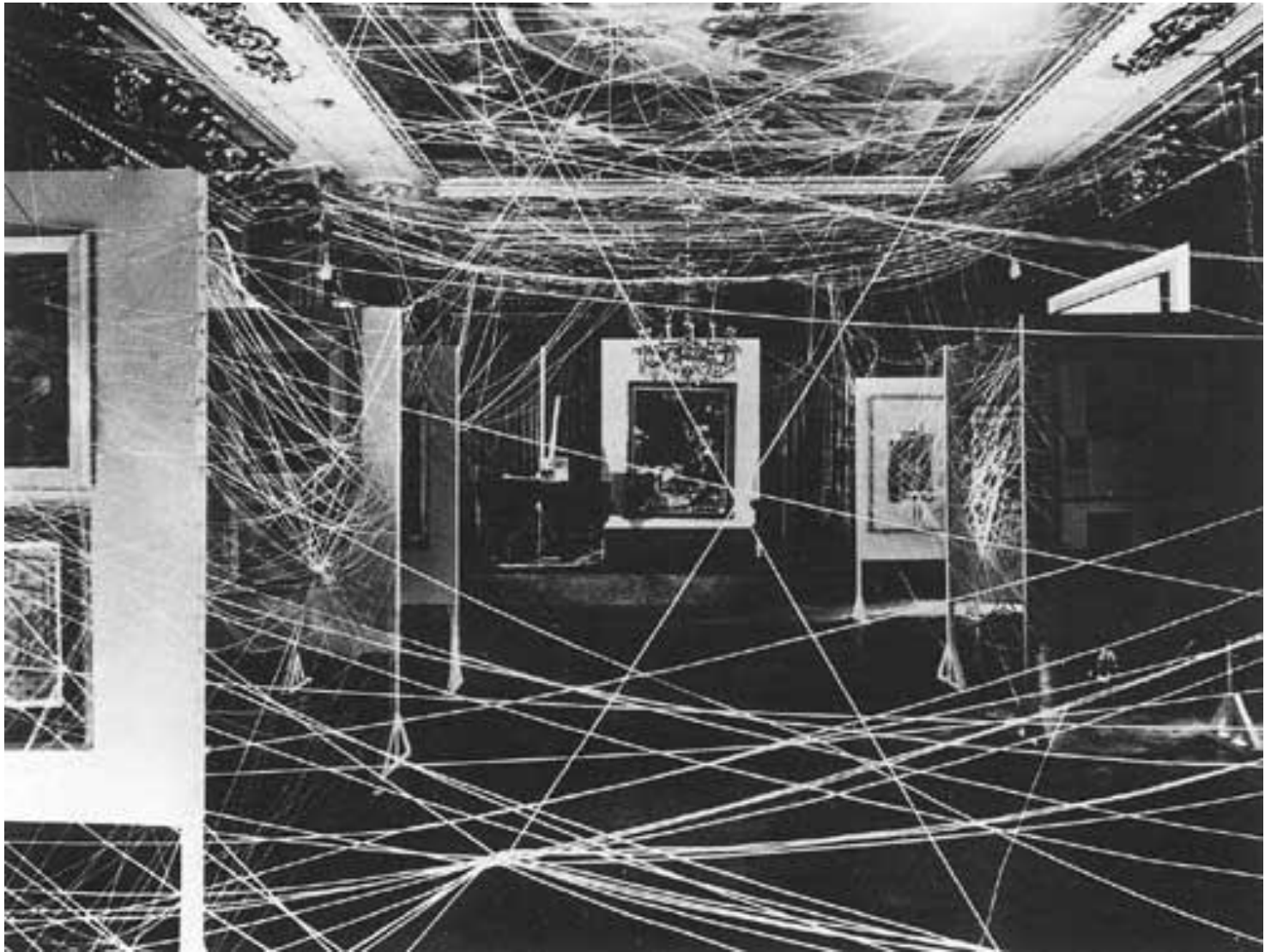

- Velké sklo při výstavě v New Yorku spadlo a roztránilo se. Marcel Duchamp jej opět slepil a prohlásil, že teď teprve je jeho dílo úplně hotové.

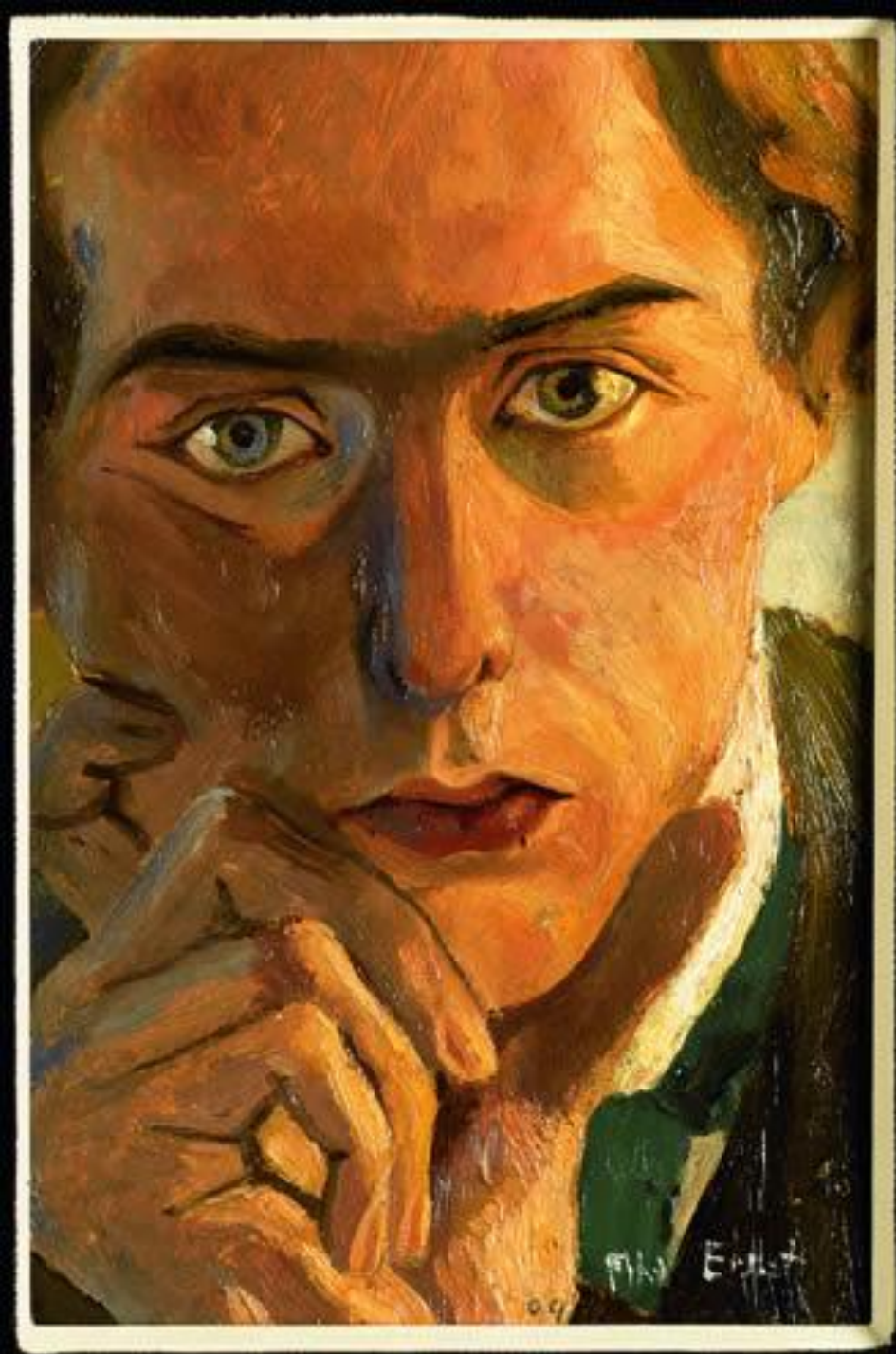

Mile of String

Max Ernst

Max Ernst

- byl francouzský malíř německého původu. Studoval dějiny umění, filosofii a psychologii, jako malíř byl autodidakt.
- V jeho díle se projevoval dadaismus a surrealismus, je považován za jednoho ze zakladatelů těchto uměleckých směrů.
- V roce 1941 emigroval před Hitlerem do USA a zpět do Francie se vrátil až v roce 1954
- objevitel techniky frotáže
- Vytvářel koláže, které vycházely tiskem (tzv. romány z koláží).

Fruit of a Long Experience, 1919

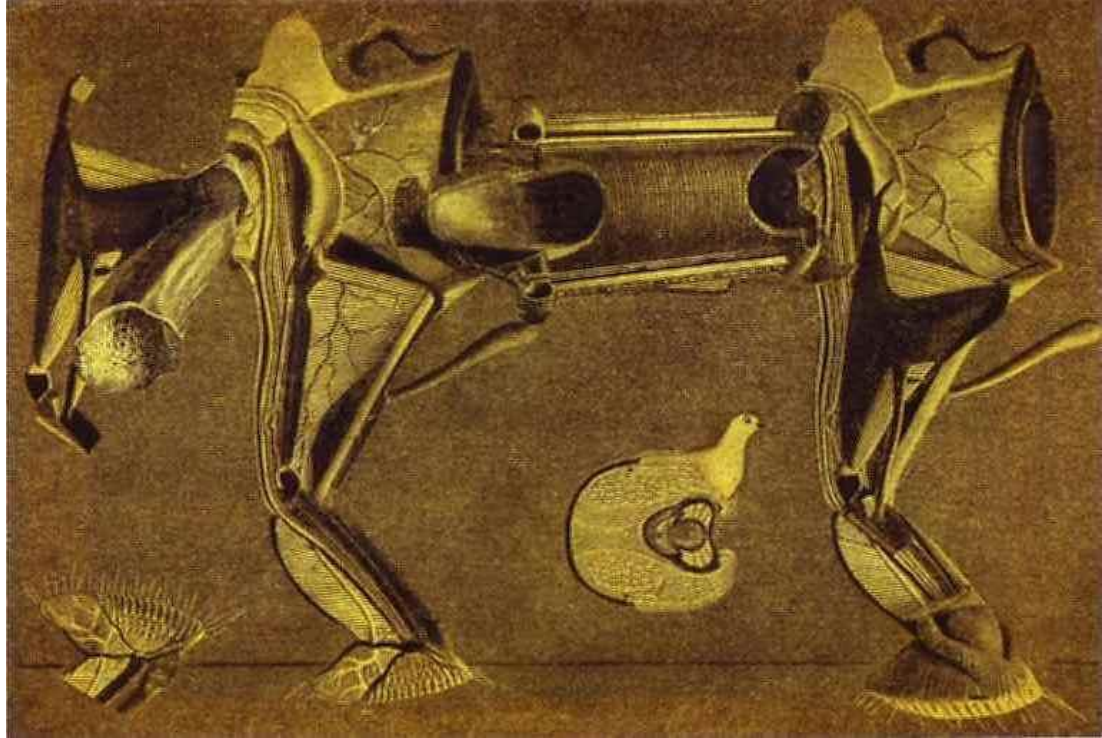
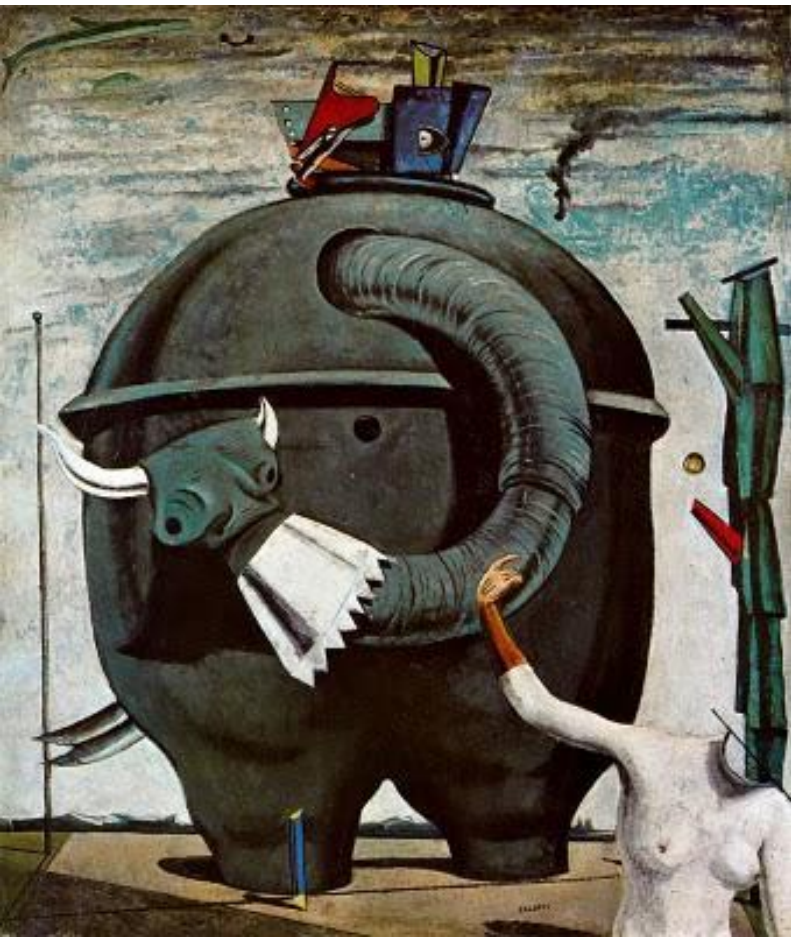
At the First Clear Word

Hat in Hand, Hat on Head

The Eye of Silence

Man Ray
(1890 – 1976)

Man Ray

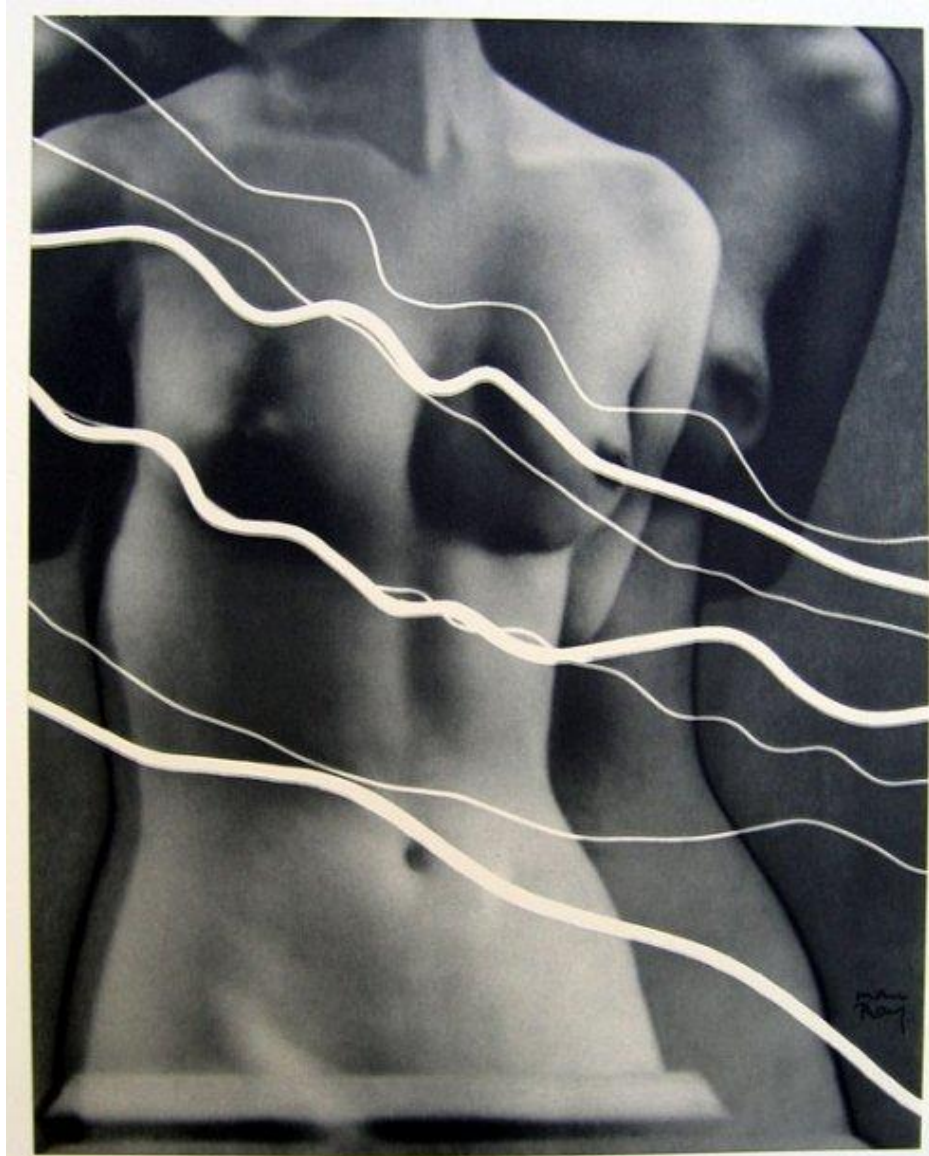
- Emmanuel Rudnitsky byl americký fotograf, malíř a také sochař, jenž se svými experimenty podstatně zasloužil o rozvoj fotografického umění.
- Jeho slavným objevem byly tzv. rayografy, což byly snímky pořízené na citlivém fotografickém papíře bez použití aparátu. Kromě toho učinil mnoho jiných pokusů v tomto oboru (například propojení fotky a malby) a dokonce se zabýval i filmem.
- Man Ray byl rovněž jedním ze zakladatelů newyorské dadaistické skupiny.
- Již v mládí vynikal v kreslení (dostal dokonce nabídku ke studiu architektury, kterou odmítl)
- 1915 si zakoupil fotografický aparát, se kterým začal postupně experimentovat. Mezitím si přivydělával kreslením map.
- 1921 Man Ray odcestoval za Duchampem do Paříže, kde se zapojil do místního dadaistického hnutí. Vytvořil zde i své první rayografy.
- zanedlouho se přidal k surrealistům, pod jejichž vlivem nadále fotil a maloval, později nátáčel filmy. Během svého života hodně cestoval, znal se s předními umělci té doby, jako byl Picasso či Dalí.
- Man Ray svou rozsáhlou činností velice ovlivnil další generace umělců. Z jeho obrazů jsou známy například Legenda (1916), Zamilovaní (1932-34), z filmů Mořská hvězda (1928).

Joan Miró

Joan Miró (1893 – 1983)

..přelom dada a surrealismu..

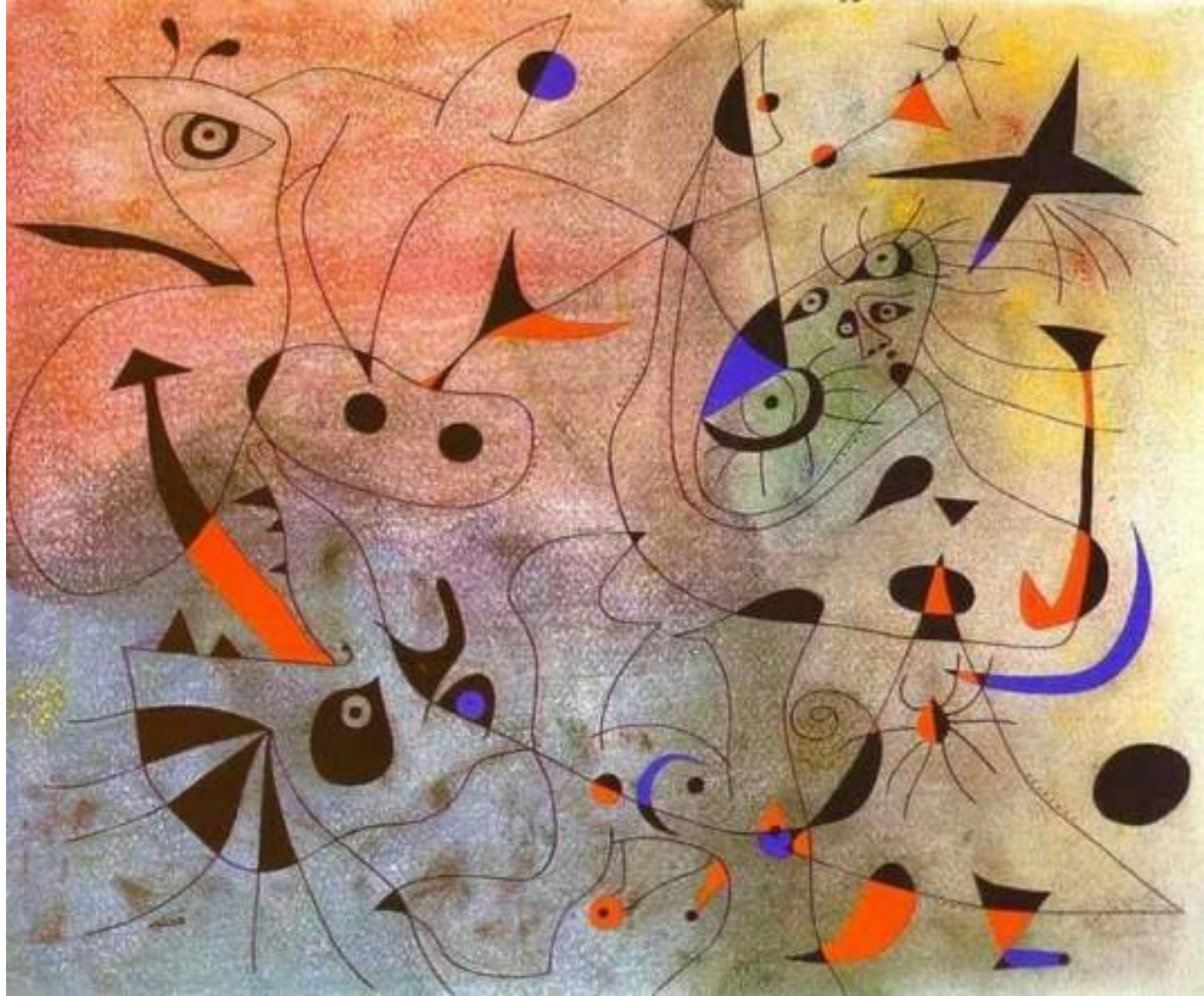
- katalánský malíř a sochař celým jménem Joan Míro i Ferrà.
- jeho otec nesouhlasil s kariérou umělce. Joan musel ve svých sedmnácti letech nastoupit do kanceláře jako úředník. Tento styl života ho ale tak frustroval, že se psychicky zhroutil a následně byl poslán na zotavenou na venkov. Po návratu se začal intenzivně věnovat umění.
- 1918 Miró uspořádal první samostatnou výstavu v Galerias Dalmau. V té době byl silně ovlivněn fauvismem a kubismem. Výstava však nebyla úspěšná, proto odjel do Paříže, kde se rovněž s úspěchem neshledal, ba naopak.

- 1924 – André Breton vydal první Manifest surrealismu.
- Miró se pro tento směr nadchl, avšak pojal ho po svém: nechával se unášet svou fantazií a představivostí místo halucinací, hysterie a šílenství, jak tomu bylo u většiny představitelů tohoto směru. Následně došlo ke zlomu v jeho tvorbě a díla se začala pomalu prodávat.
- 1927 se Miró nastěhoval do nového ateliéru a o dva roky později se oženil a narodila se mu dcera. Toto životní období bylo pro Joana plné štěstí, v té době byl nesmírně produktivní a vytvořil velké množství obrazů.
- S příchodem nepokojů ve Španělsku reagoval Miró změnou techniky – používal výrazně černou a červenou barvu a plátna byla plná monster.

SURREALISMUS.

Vstup do podvědomí

- Surrealistická skupina má ve svých počátcích blízko k dadaismu a symbolismu, k úniku od skutečnosti, k němuž v tomto případě dochází sledováním podvědomí a jeho projevů a snového vidění.
- Stejně jako Dada byl negativní odpovědí na první světovou válku, ale surrealismus měl pozitivnější názor - tj. svět může být změněn a transformován do místa lásky, svobody, a poezie.
- Surrealismus (na rozdíl od dadaismu) vypracoval systém, který byl schopen reagovat na společenské, filosofické, umělecké a jiné otázky a problémy své doby.
- Surrealismus odmítl rozumovou kontrolu tvůrčího procesu a vyznával tzv. psychický automatismus (dovolává se přitom psychoanalýzy), zachycující pohyb myšlenky, osvobozené od esoterických a etických záměrů.
- Základními prostředky se staly: automatický text, koláž a surrealistický objekt, uplatněný zvláště ve výtvarném umění.
- 1925 - v Paříži první výstava surrealismu, tamtéž byla o rok později otevřena Galerie Surrealiste.

- Max Ernst
- Salvador Dalí
- Joan Miró
- Hans Arp
- Paul Klee
- René Magritte
- Yves Tanguy
- Paul Delvaux
- Roberto Matta
- Wolfgang Paalen
- Dorothea Tanningová
- Wifredo Lam
- Victor Brauner
- Robert Seligmann
- Leonora Carringtonová
- He-vé Télémaque
- Jorge Camacho
- Jean Benoit
- Jean Terrosian
- Gabriel der Kevorkian
- Max Walter Svanberg
- Konrad Klapheck
- Jean-Claude Silbermann

Paul Klee

- Klee studoval v Bernu, později na akademii umění v Mnichově a dlouho váhal mezi hudbo
- 1914 navštívil Tunis, který ho okouzlil barevností a malířstvím.

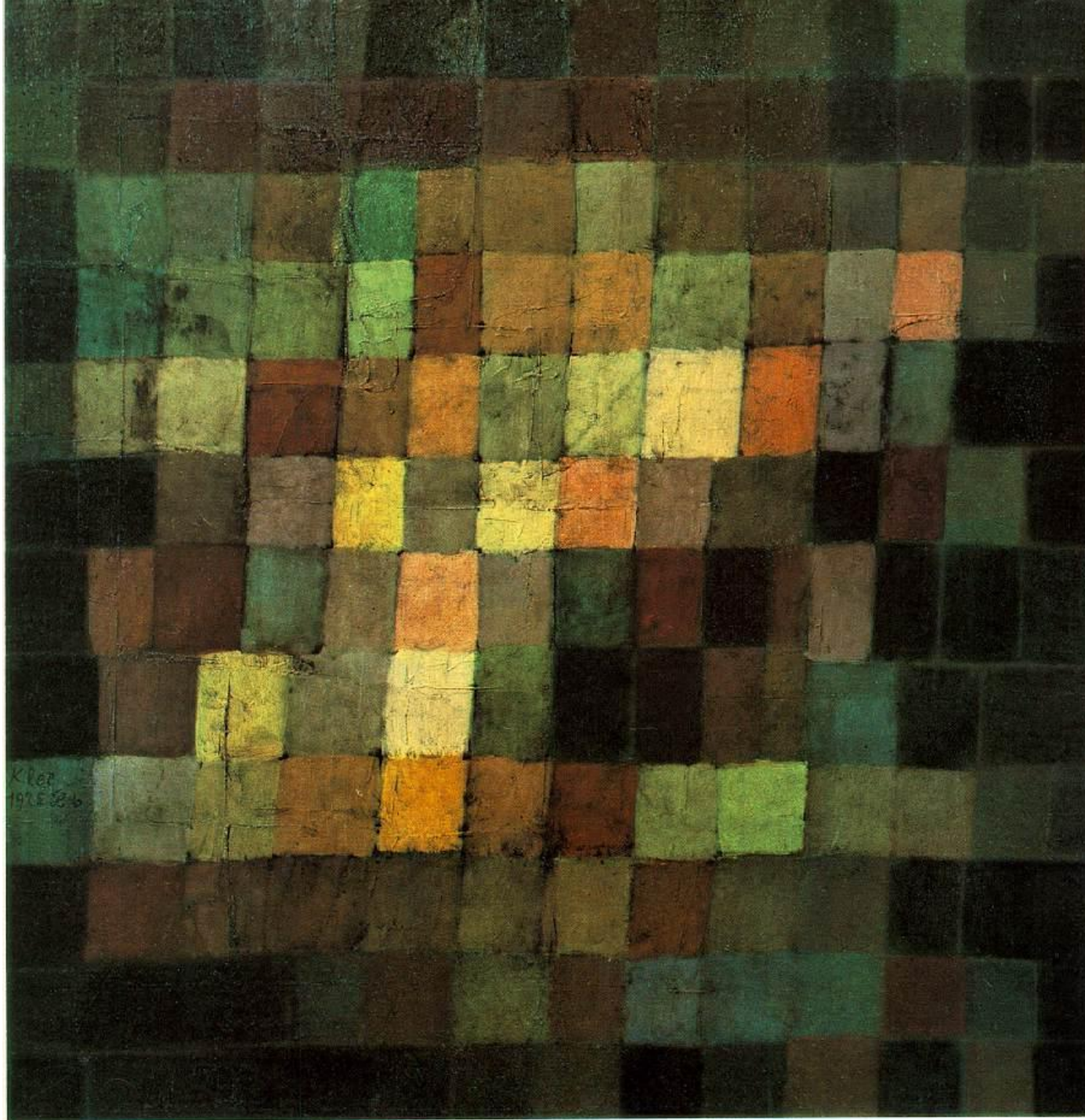
“Barva se mne zmocnila; už se za ní nemusím honit, vím, že mě drží navždycky. Barva a já jsme jedno, Jsem malíř.”

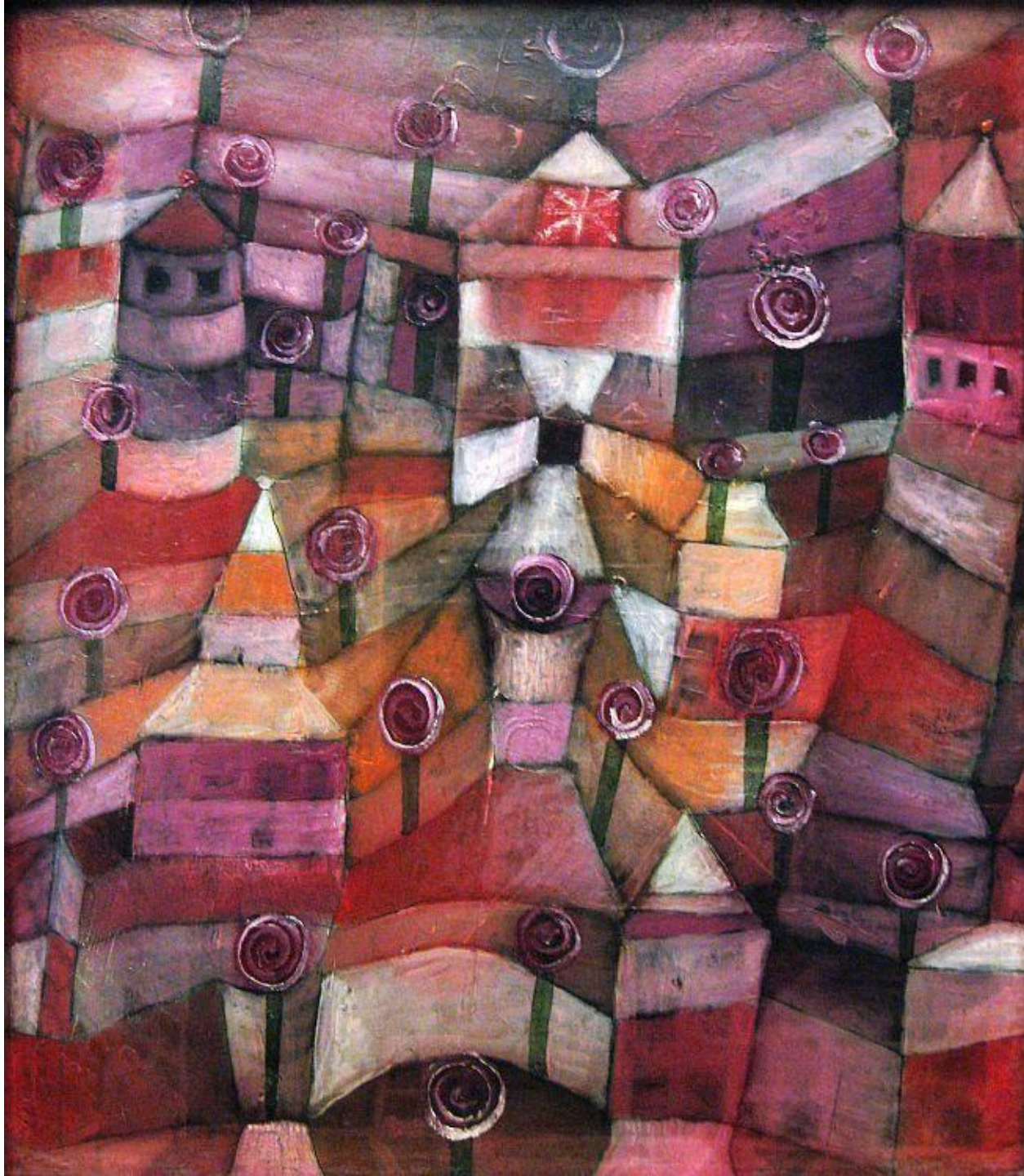
- Nikdy se ve svých pracích nezříkal figurace, byť ji redukoval na její nejjednodušší záměrně téměř dětský výraz.
- Hudební pojetí barvy, podle něhož hledal vztah, téměř chvění, od jednoho barevného tónu k druhému, aby mezi nimi byly co nejpřirozenější přechody.

Klee
1925/26

1925/185

Jean Cocteau

René Magritte

- Jeho dílo se dočkalo uznání kritiky až v 60. letech 20. st. na sklonku jeho života. Jeho obrazy jsou na první pohled velmi jednoduché, avšak druhý pohled nutí diváka oprostít se od konvenčního myšlení a vnímání světa.
- Obrazy se často zakládají na rozporu mezi předmětem a jeho zobrazením. Příkladem může být jedno z jeho nejslavnějších děl - obrázek dýmky, pod kterým je nápis: „Toto není dýmka“. Mohlo by se zdát, že nápis a obraz si protiřečí, ale není tomu tak. Malba je pouze obrazem dýmky, nejedná se o dýmku jako skutečný předmět.
- Vyznačuje se pronikavostí a provokativním filozofickým obsahem. S oblibou vkládal do svých obrazů slova, a dokonce celé věty, napsané dokonalým školským, naivním krasopisem, ale plné hlubokého významu, jenž se snaží diváka zmást, aby byl nucen uvažovat.

- Magritte se skrze své malby snaží postihnout samotnou podstatu tvorby, jeho díla nejsou pouhým zobrazením určité věci, ale zobrazením umělcovy myšlenky a tvůrčího aktu. Důkazem tohoto pojetí může být Magrittův obraz Clairvoyance (Jasnozřivost) z roku 1936, na němž vidíme malíře, před kterým leží na stole jako model vejce. Na malířově plátně je ale pták s roztaženými křídly.
- Podobně je tomu i s výtvarným uměním – malba není zrcadlem skutečnosti. Magrittovy obrazy jsou plné fantastična, ale i humoru a vtipu.

Ceci n'est pas une pipe.

① **CECI N'EST PAS UNE PIPE** ①

2002-2004

Magritte

Clairvoyance

Paul Delvaux

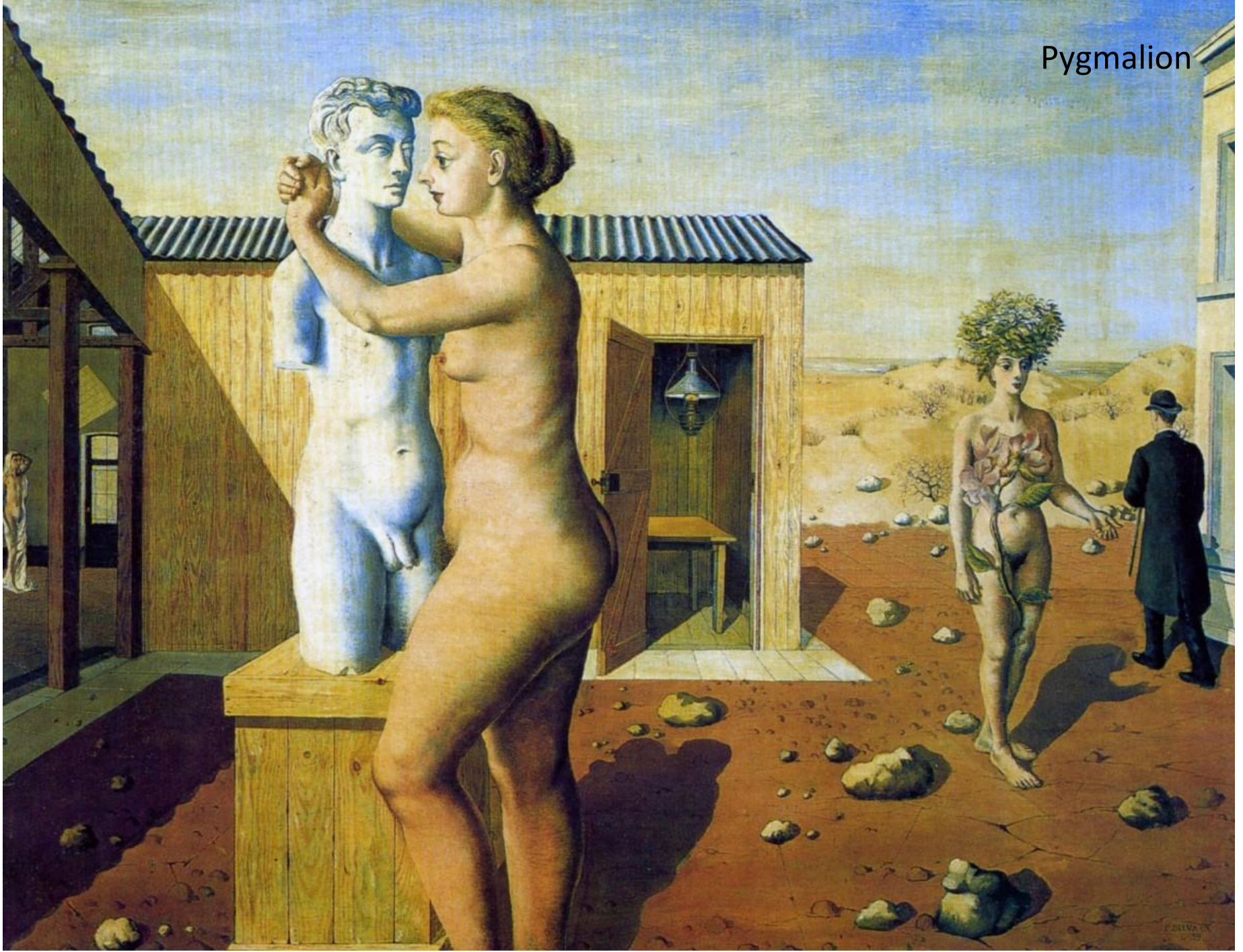
- Delvaux se malování věnoval ve svém volném čase, maloval především krajiny, kterých měl nakonec tolik, že v roce 1925 mohl v galerii Breckpot uspořádat svoji první samostatnou výstavu.
- Na konci 20. a na počátku 30. let 20. století začal Delvaux do svých krajin malovat akty, což odráží vliv vlámského expresionismu a metafyzického umění Giorgia de Chirica.
- Další zásadní inspirací byla pro Delvauxe návštěva Spitznerova muzea v Bruselu, což bylo muzeum lékařských kuriozit.
- 1935 začal Delvaux používat prvky, které jasně odrážely vliv jeho přítele René Magritta.
- Po experimentování s impresionismem a expresionismem našel Delvaux zalíbení ve zvláštním a nádherném světě snů – surrealismu. V módních uměleckých kruzích byl oblíben hlavně pro svoje neobvyklé pojetí surrealismu, v němž je skutečnost předváděna v úžasných souvislostech a vždy se silným erotickým nábojem. Akty v jeho tajemných krajinách vypadají jakoby zhypnotizované, procházejí se bez ducha klasickými budovami. Někdy je doprovázejí kostry nebo muži v buřinkách, což jen navozuje atmosféru snového surrealismu.

Pygmalion

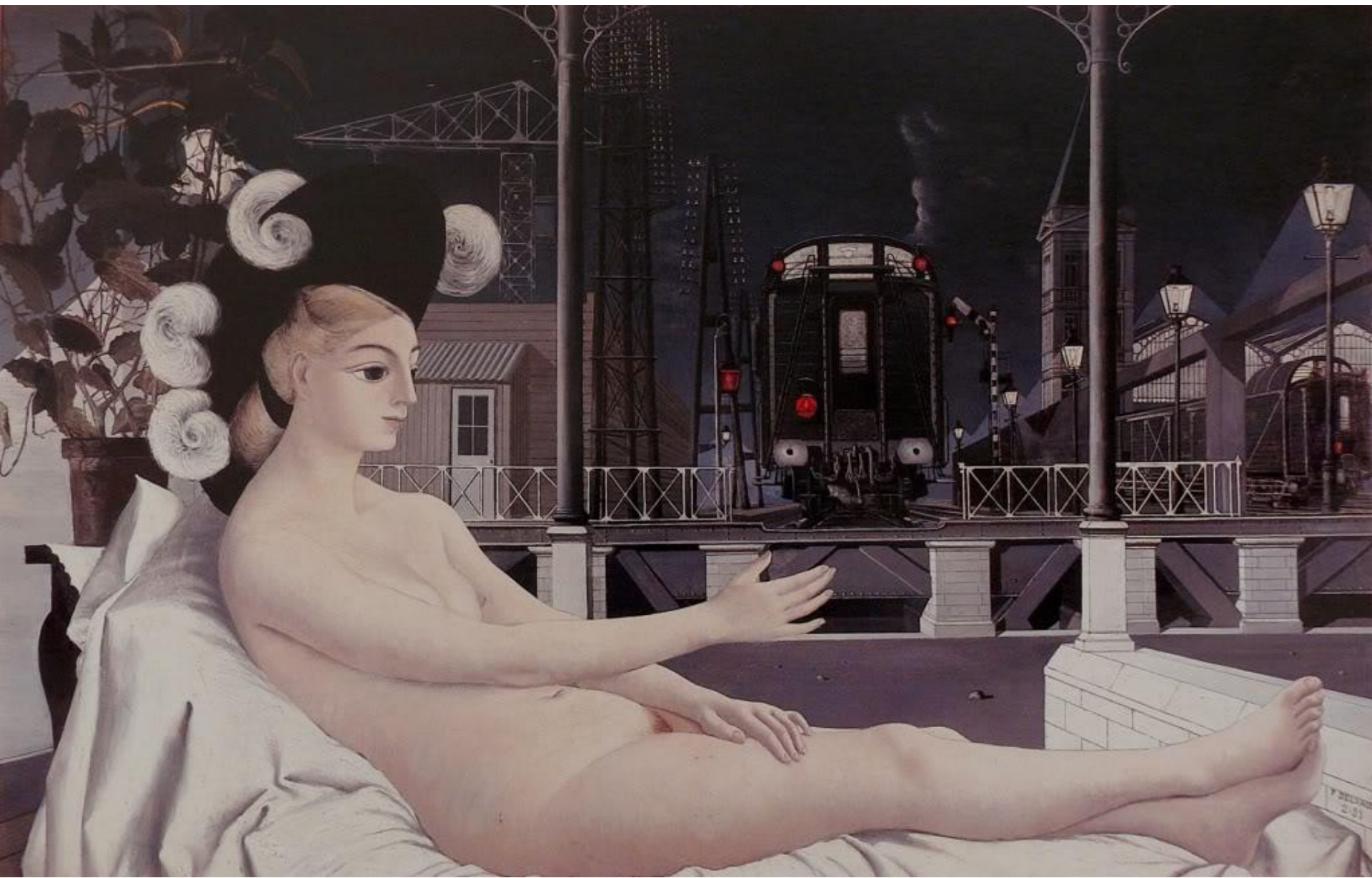

P. DELVAUX
1932

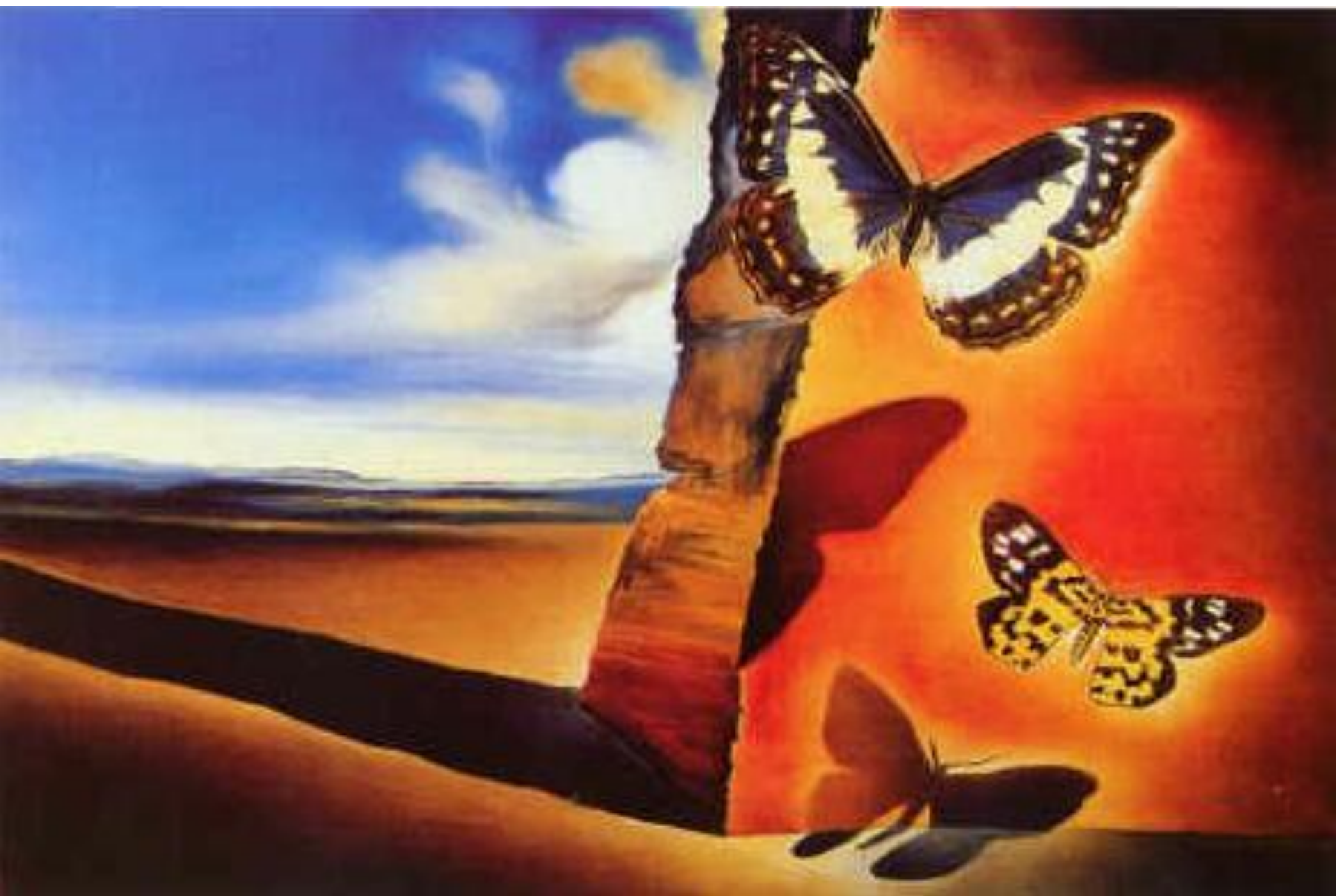

„Jediný rozdíl mezi surrealisty
a mnou je ten,
že já jsem surrealista.“

- Dalšího díla jsou proslulá překvapující kombinací bizarních snových obrazů s prvotřídním kreslířským a malířským projevem, pro nějž Dalí nacházel inspiraci v pracích starých renesančních mistrů.
- Celkem Dalí za svou kariéru namaloval více jak 1 500 obrazů. Vedle toho také ilustroval knihy, navrhoval divadelní scény a kostýmy, vytvořil celou řadu kreseb a desítky plastik.
- Umělecký repertoár Salvadora Dalího zahrnoval i film a fotografii. S Waltem Disneym spolupracoval na krátkém animovaném filmu *Destino*. Také se spolu s Luisem Buñuelem podílel na scénáři surrealistického filmu *Andaluský pes*. Více než 30 let spolupracoval na různých projektech s fotografem Philippem Halsmanem, který mu pomáhal realizovat některé jeho myšlenky fotograficky.

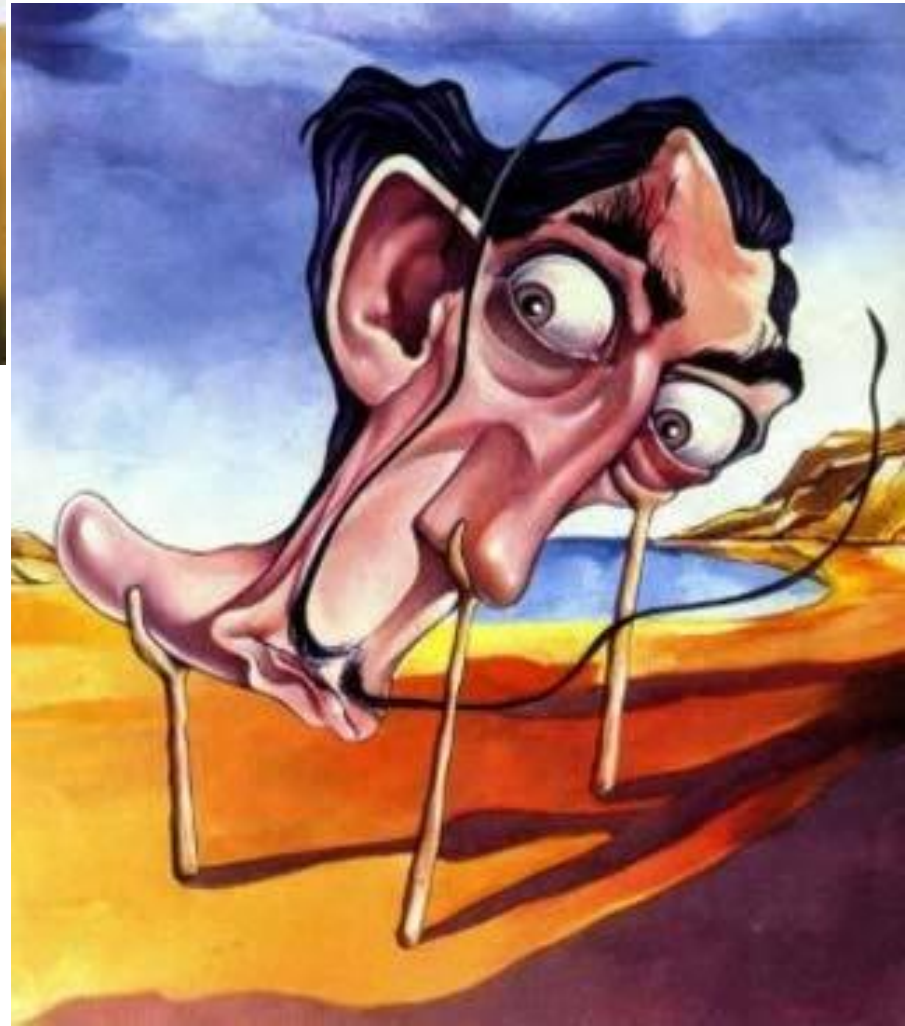
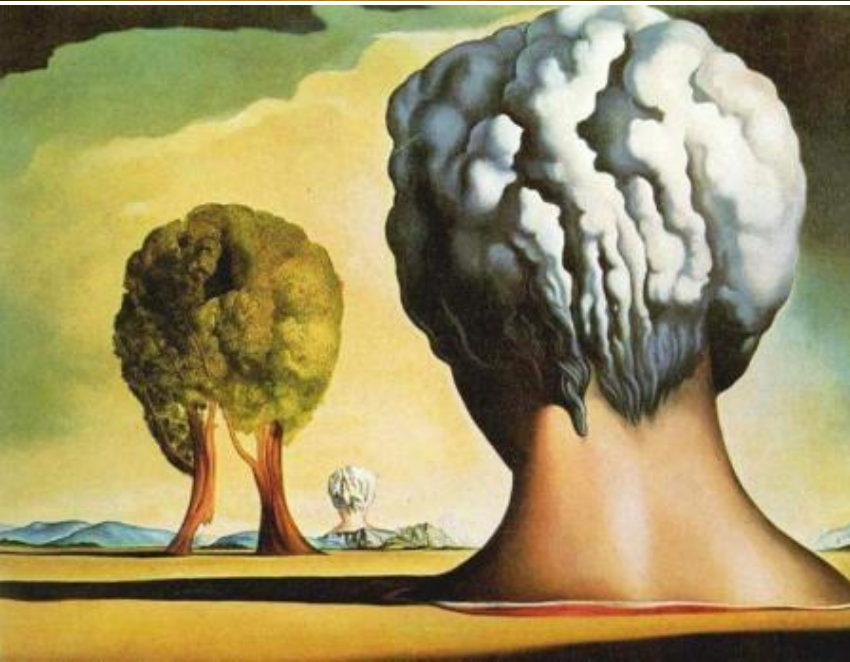

persistence

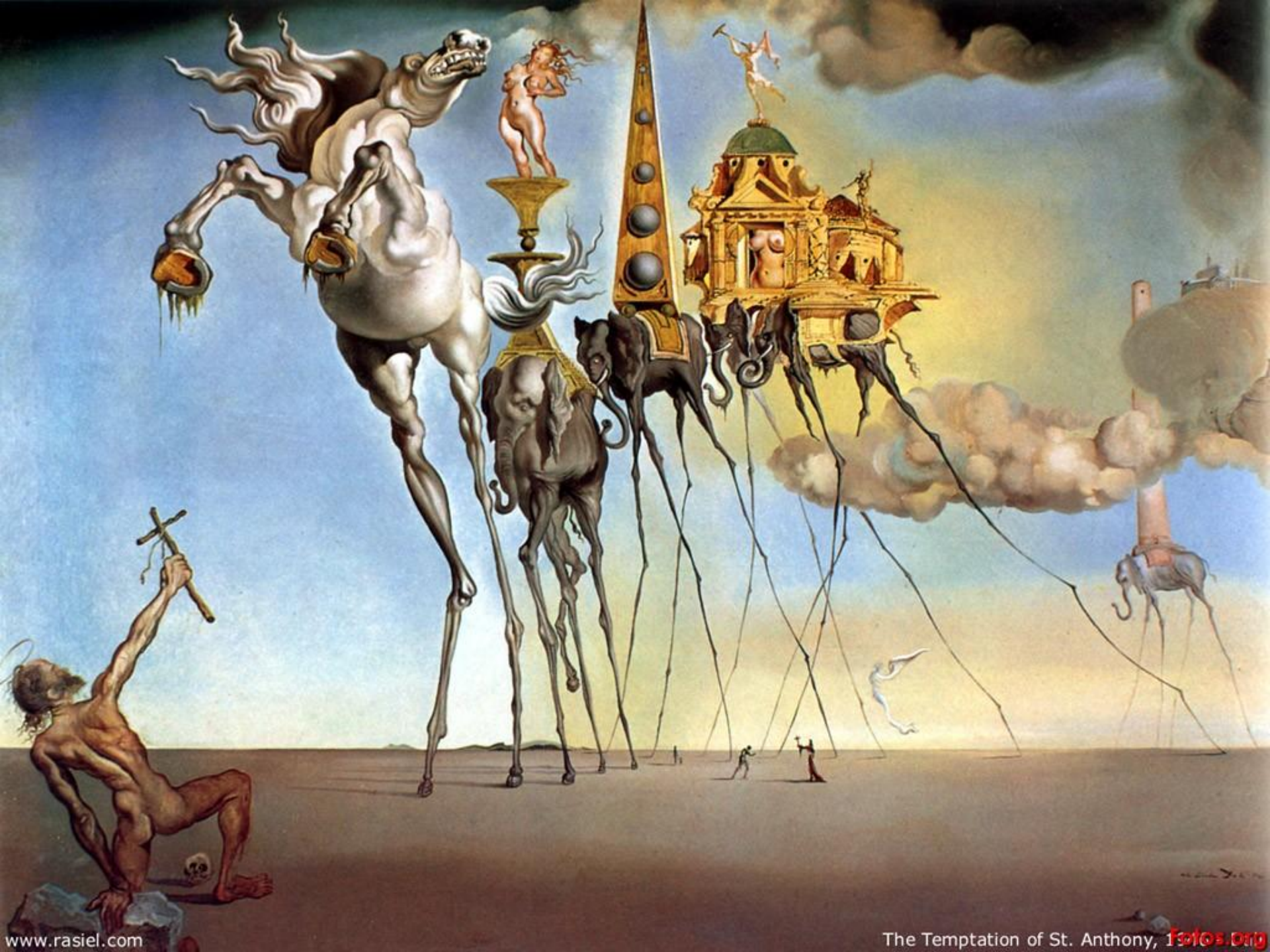

Hans Arp

Hans Arp

- Arp je zakladatelem hnutí dada v Curychu, 1916. V roce 1920, spolu s Maxem Ernstem, a společenským aktivistou Alfredem Grünwaldem zakládá Dada v Kolíně nad Rýnem. Nicméně jeho práce se objevují i na prvních surrealistických výstavách (1925) v galerii Pierre v Paříži. Se surrealismem se později rozchází.
- Od třicátých let až do konce svého života publikuje eseje a básně. V roce 1942 utíká ze svého domu v Meudonu na okraji Paříže, kvůli nacistické okupaci a zůstává v Curychu až do konce války. Později navštěvuje New York, kde pořádá výstavu v *Buchholzově galerii* (1949).

Zdroje:

- José Pojoan – Dějiny umění 9, 10
- Svět umění – Umělci, směry a slohy
- Gilles Néret – Salvador Dalí
- Internet: wikipedia, artmuseum, atd.